

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જે.એ. નૈકસાતમ

વિ.

પ્રોથોનોટરી એન્ડ સિનિયર માસ્ટર, હાઈકોર્ટ ઓફ બોમ્બે અને અન્યો

ઓક્ટોબર ૭, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ બાલકૃષ્ણનન અને ડૉ. ન્યાયમૂર્તિ એ.આર. લક્ષમણન]

સેવાકાયદો:

શિષ્ટકીય કાર્યવાહી – શિસ્ત સત્તામંડળ તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે સહમત થતાં નથી – વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક – હાઈકોર્ટ કર્મચારીઓ – ગેરકાયદેસર લાભ (લાંચ)ની માંગણી – તપાસ અધિકારીને કર્મચારી આરોપ સબબ દોષી જણાયો નહિ – શિસ્ત સત્તામંડળ ઉક્ત તારણ સાથે સહમત થયા નહિ અને કર્મચારીઓ દોષી હોવાનો નિષ્કર્ષ કર્યો – શિસ્ત સત્તામંડળનો હુકમ કર્મચારીઓને આપવામાં આવ્યો અને તેમની પાસેથી ખુલાસો માંગવામાં આવ્યો કે શા માટે તેમને સેવા માંથી બરતરફ કરવાની શિક્ષા કરવામાં ન આવે – તેમનો ખુલાસો ગ્રાહ્ય રાખવામાં ન આવ્યો અને સેવા બરતરફીનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો – વાદ લેવામાં આવ્યો કે તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે શિસ્ત સત્તામંડળ અસહમત હોવાના કિસ્સામાં આક્ષેપિત કર્મચારીઓને પ્રત્યક્ષ સુનાવણીની તક મળવી જોઈતી હતી – ઠરાવાયું, એ હકીકતે કે, આક્ષેપિત

કર્મચારીઓને શિસ્ત સત્તામંડળના સંભવિત નિર્ણયની નકલ આપવામાં આવી હતી અને તેમણે વિગતવાર ખુલાસો મોકલી આપ્યો હોય, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું અનુપાલન કરવામાં આવ્યું છે, અને નિયમો થી કોઈ વિચલન નથી કે નિર્ણયમાં કોઈ અયોગ્યતા નથી – બોમ્બે હાઈકોર્ટ (ડિસીપ્લીન એન્ડ અપીલ) રૂલ્સ – નિયમ ૭ અને ૮.

પંજાબ નેશનલ બેન્ક અને અન્યો વિ. કુનિ બેહારી મિશ્રા વિ. [૧૯૯૮] ૭ એસ.સી.સી. ૮૪ અને યોગીનાથ ડી. બાગડે વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય એક [૧૯૯૯] ૭ એસ.સી.સી. ૭૩૯, સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલીય હુકમત: સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૯૫/૨૦૦૨

બોમ્બે હાઈકોર્ટના રીટ પીટીશન નં. ૧૪૪૧/૨૦૦૦ માં તા. ૨૩.૧.૨૦૦૧ રોજના ચુકાદા અને હુકમ માંથી.

અપીલકર્તાઓ વતી વી.એન. ગણપુલે, નીતિન એસ. તામબેકર, બી.એસ. સાઈ, સી.આર. ઐયર અને વરિન્દર કુમાર શર્મા.

સામાવાળાઓ વતી યુ.યુ. લલિત, એસ.એસ. શિંદે, અરુન પેડનેકર, પ્રસેનજીત કેશવાણી, નીતિન સાંત્રા, એસ.વી. દેશપાંડે અને મુકેશ કે. ગિરિ.

નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવ્યો.

એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૧૨૪૩-૧૨૪૪/૨૦૦૩ માં થયેલ વિલંબ બદલ માફી આપવામાં આવે છે અને સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન (સી) નં. ૧૨૪૧/૨૦૦૩ તેમજ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન (સી) નં. ૧૨૪૩-૧૨૪૪/૨૦૦૩ એમ બંનેમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

મુંબઈ વડી અદાલતના બે કર્મચારીઓ, જેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા, તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીઓમાં મુંબઈ વડી અદાલતની વિભાગીય બેંચ દ્વારા ૨૨મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ આપવામાં આવેલા અંતિમ ચુકાદા વિરુદ્ધ આ અપીલો રજૂ કરવામાં આવી છે. અપીલકર્તાઓ વડી અદાલતના મુખ્ય અનુવાદકની કચેરીમાં પરિષ્ઠ અનુવાદક તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. જુલાઈ, ૧૯૯૭માં મુંબઈની અદાલતોમાં વકીલાત કરતા એક કુમારી વસંતી જોશીએ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે મુખ્ય અનુવાદકની કચેરીમાં કામ કરતા અનુવાદકો ભ્રષ્ટ્ર પ્રથાઓમાં વ્યસ્ત છે અને દસ્તાવેજોના અધિકૃત અનુવાદ મેળવવા માટે આ અનુવાદકો ગેરકાયદેસર અવેજની માંગણી કરી રહ્યા છે. ફરિયાદના અનુસંધાનમાં, વડી અદાલતે વડી અદાલતના પ્રોથોનોટરી અને પરિષ્ઠ માસ્ટર દ્વારા તપાસ કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો અને તેમણે કેટલાક સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને પ્રોથોનોટરી અને પરિષ્ઠ માસ્ટર દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી માહિતીના આધારે આ બંને અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી.

વડી અદાલતના એક વધારાના રજિસ્ટ્રારને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તાઓને તપાસ અધિકારી સમક્ષ તેમની લેખિત રજૂઆતો રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી. આ બંને અપીલકર્તાઓ પર લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપોનો સારાંશ એ હતો કે કુમારી વસંતી જોશીએ મરાઠીમાં ત્રણ દસ્તાવેજો અને ગુજરાતીમાં એક દસ્તાવેજ અંગ્રેજીમાં અનુવાદ

કરવા માટે આપ્યા હતા અને બંને અપીલકર્તાઓએ લાંચ તરીકે ૬૫૦ રૂપિયા અને ૩૫૦ રૂપિયાની રકમ માંગી હતી. તપાસ અધિકારીએ વિગતવાર તપાસ કર્યા પછી શોધી કાઢ્યું કે આ અપીલકર્તાઓ તેમની સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપોમાં દોષિત નથી. તપાસ અહેવાલ શિસ્ત અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત થયા હતા અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા હતા કે આ અપીલકર્તાઓ ફરિયાદ પક્ષ પાસેથી ગેરકાયદેસર અવેજ માંગવા બદલ દોષિત છે. કામચલાઉ નિર્ણયની નકલ આ અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવી હતી અને તેમને ખુલાસો આપવા માટે પૂછવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલો અહેવાલ શા માટે સ્વીકારવો જોઈએ. તે નોટિસના અનુસંધાનમાં, અપીલકર્તાઓએ વિગતવાર ખુલાસો આપ્યો અને વિનંતી કરી કે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ સ્વીકારવામાં આવે અને તેમની સામેની કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવે. અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે અપીલકર્તાઓએ તે તબક્કે વ્યક્તિગત સુનાવણીની માંગણી કરી ન હતી. ખુલાસો મળ્યા પછી, શિસ્ત અધિકારીએ તપાસ અધિકારી દ્વારા સુપરત કરવામાં આવેલા અહેવાલ સાથે અસંમત થતો આદેશ પસાર કર્યો અને તે આદેશની નકલ અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવી હતી અને તેમની પાસે ખુલાસો માંગવામાં આવ્યો હતો કે તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવાની સજા શા માટે લાદવી ન જોઈએ. અપીલકર્તાઓએ ફરીથી તેમનો ખુલાસો આપ્યો જે સ્વીકારવામાં આવ્યો નહીં અને તેમને સેવામાંથી દૂર કરવામાં આવ્યા. આનાથી નારાજ થઈને અપીલકર્તાઓએ અલગ-અલગ રિટ અરજીઓ દાખલ કરી હતી

અને તે અરજીઓમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો અદાલતે સ્વીકારી ન હતી. જોકે, મુંબઈ વડી અદાલત સમક્ષ હાજર રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલે ધ્યાન દોર્યું હતું કે અરજદારો સજા લાદવા સામે પુનઃવિચારણા અરજી દાખલ કરવા માટે હકદાર હતા. ત્યારબાદ અપીલકર્તાઓએ વડી અદાલતમાં પુનઃવિચારણા અરજી દાખલ કરી હતી જે મુંબઈ વડી અદાલતના તત્કાલીન કાર્યકારી મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા ૨૮મી માર્ચ, ૨૦૦૦ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેનાથી નારાજ થઈને અપીલકર્તાઓ દ્વારા રિટ અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે વડી અદાલત દ્વારા અગાઉ જણાવ્યા મુજબ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

અમે અપીલકર્તાઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ અને સામાવાળા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલની દલીલો સાંભળી છે. અપીલકર્તાઓના વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓ ફરિયાદ પક્ષ – કુમારી વસંતી પાસેથી ગેરકાયદેસર અવેજ માંગવા બદલ દોષિત છે તેવું માનવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવા નથી. અમે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાઓ અને શિસ્ત અધિકારીના તારણોનો અભ્યાસ કયો છે અને અમને સંતોષ છે કે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ શા માટે સ્વીકારવામાં ન આવ્યો તે માટે સચોટ અને ખાતરીપૂર્વકના કારણો આપવામાં આવ્યા છે.

અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે મુંબઈ વડી અદાલત (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો (ટૂંકમાં 'બોમ્બે રૂલ્સ') મુજબ, અપીલકર્તાઓ તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ મેળવવા માટે હકદાર હતા અને શિસ્ત અધિકારી

દ્વારા તે અહેવાલ સ્વીકારવામાં આવે અથવા નકારવામાં આવે તે પહેલાં તેમને સાંભળવા જોઈતા હતા. અપીલકર્તાઓના વકીલના જણાવ્યા મુજબ, દલીલ એવી હતી કે નિયમ ૮ ના આધારે, જોકે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ અપીલકર્તાઓને તેની વિરુદ્ધ તેમની દલીલો રજૂ કરવાની અસરકારક તક આપવામાં આવી ન હતી. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરતા પહેલા જ શિસ્ત અધિકારીએ પોતાનું મન બનાવી લીધું હતું અને તપાસ અધિકારી સાથે અસંમત થવાનો નિર્ણય લઈ લીધો હતો, અને કસૂરવાર અધિકારીઓ પાસેથી ખુલાસો માંગવો એ માત્ર એક ઔપચારિકતા હતી અને આ રીતે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ગંભીર ઉલ્લંઘન થયું હતું. બોમ્બે રૂલ્સનો સંબંધિત નિયમ નીચે મુજબ છે:

"૮. તપાસ અહેવાલ પર કાર્યવાહી :- (૧) શિસ્ત અધિકારી, જો તે પોતે તપાસ કરનાર સત્તાધિકારી ન હોય તો, તેના દ્વારા લેખિતમાં નોંધવામાં આવનારા કારણોસર, આ કેસ તપાસ કરનાર સત્તાધિકારીને પરત મોકલી શકે છે, જેણે ત્યારબાદ આ નિયમોના નિયમ ૭ ની જોગવાઈઓ મુજબ શક્ય હોય ત્યાં સુધી વધુ તપાસ હાથ ધરવી પડશે.

(૨) શિસ્ત અધિકારી, જો તે તપાસ કરનાર સત્તાધિકારી ન હોય તો, તપાસના દસ્તાવેજો પર વિચાર કરશે અને દરેક આરોપ પર પોતાના તારણો નોંધશે. જો તે કોઈ પણ આરોપની કલમ પર તપાસ કરનાર સત્તાધિકારીના તારણો સાથે અસંમત હોય, તો તેણે આવી અસંમતિ માટેના પોતાના કારણો નોંધવા પડશે.

(૩) જો શિસ્ત અધિકારી, આરોપની તમામ અથવા કોઈ પણ કલમ પરના પોતાના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને એવા અભિપ્રાય પર આવે કે વડી અદાલતના સેવક પર કોઈ પણ ગૌણ સજા લાદવી

જોઈએ, તો આ નિયમોના નિયમ ૧૦ માં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં, નિયમ ૭ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ દરમિયાન રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓના આધારે તે નક્કી કરશે કે વડી અદાલતના સેવક પર કઈ સજા, જો કોઈ હોય તો, લાદવી જોઈએ અને આવી સજા લાદતો આદેશ કરશે.

(જ) (i) જો શિસ્ત અધિકારી, આરોપની તમામ અથવા કોઈ પણ કલમ પરના પોતાના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને એવા અભિપ્રાય પર આવે કે વડી અદાલતના સેવક પર કોઈ પણ મુખ્ય સજા લાદવી જોઈએ, તો તેણે—

(અ) વડી અદાલતના સેવકને, તેના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસના અહેવાલની નકલ અને આરોપની દરેક કલમ પરના તેના તારણો પૂરા પાડવા પડશે, અથવા જ્યાં તપાસ તેના દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવેલા તપાસ કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવી હોય, ત્યાં તે સત્તાધિકારીના અહેવાલની નકલ અને આરોપની દરેક કલમ પરના પોતાના તારણોનું નિવેદન આપવું પડશે, જેમાં તે તપાસ કરનાર સત્તાધિકારીના તારણો સાથે સંમત છે કે નહીં તે સ્પષ્ટપણે જણાવવું પડશે, અને જો તપાસ કરનાર સત્તાધિકારીના તારણો સાથે અસંમતિ હોય, તો તેના ટૂંકા કારણો પણ આપવા પડશે; અને

(બ) વડી અદાલતના સેવકને એક નોટિસ આપવી પડશે જેમાં તેના પર લાદવા માટે સૂચિત સજા જણાવવામાં આવશે અને તેને નોટિસ મળ્યાના પંદર દિવસની અંદર અથવા તેને મળેલી વધુ સમયમર્યાદામાં, નિયમ ૭ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ દરમિયાન રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓના આધારે સૂચિત સજા પર જે રજૂઆત કરવી હોય તે સબમિટ કરવા માટે જણાવવામાં આવશે. (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

(ii) શિસ્ત અધિકારી, વડી અદાલતના સેવક દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત પર, જો કોઈ હોય તો, વિચાર કર્યા પછી નક્કી કરશે કે વડી અદાલતના સેવક પર કઈ સજા લાદવી જોઈએ અને તેને યોગ્ય લાગે તેવો આદેશ કરશે."

બોમ્બે રૂલ્સના નિયમ ૮ મુજબ, જો શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સંમત ન હોય, તો શિસ્ત અધિકારી માટે નિયમ ૭ ની જોગવાઈઓ અનુસાર વધુ તપાસ હાથ ધરવી ખુલ્લી રહેશે અને નિયમ ૮(૨) દર્શાવે છે કે જો શિસ્ત અધિકારી આરોપની કોઈપણ કલમ પર તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત હોય, તો તેણે આવી અસંમતિ માટેના પોતાના કારણો નોંધવા પડશે. બોમ્બે રૂલ્સના નિયમ ૮ ના પેટા-નિયમ ૪(i) (અ) વધુમાં દર્શાવે છે કે તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ અને આરોપની દરેક કલમ પરના તેના તારણો ટૂંકા કારણો સાથે કસૂરવાર કર્મચારીને આપવામાં આવશે. નિયમ વધુમાં કહે છે કે શિસ્ત અધિકારીએ તપાસ અધિકારીના નિર્ણય સાથે અસંમત થવા માટેના પોતાના કારણો આપવા પડશે. અપીલકર્તાઓના વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે ભલે નિયમ સ્પષ્ટપણે એવું ન કહેતો હોય કે જ્યારે શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારી સાથે અસંમત થાય ત્યારે કસૂરવાર કર્મચારીને વ્યક્તિગત સુનાવણી આપવી જોઈએ, તેમ છતાં આ જોગવાઈમાં તે બાબત વણી લેવી જોઈએ અને આ બાબતે અંતિમ નિર્ણય લેવામાં આવે તે પહેલાં કસૂરવાર કર્મચારીને વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક આપવી જોઈએ. આ સંબંધમાં, આ અદાલતના 'પંજાબ નેશનલ બેંક અને અન્ય વિરુદ્ધ કુંજ બિહારી

મિશ્રા વગેરે, [૧૯૯૮] ૭ એસ.સી.સી. ૮૪' ના કેસમાં લેવાયેલા નિર્ણય પર આધાર લેવામાં આવ્યો હતો. આ કેસમાં અદાલત પંજાબ નેશનલ બેંક અધિકારી કર્મચારી (શિસ્ત અને અપીલ) વિનિયમો, ૧૯૭૭ ના નિયમન ૭ નું અર્થઘટન કરી રહી હતી. ઉક્ત નિયમન જણાવે છે કે જો શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત હોય, તો તે આવી અસંમતિ માટેના પોતાના કારણો આપી શકે છે અને જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવા તે હેતુ માટે પૂરતા હોય તો પોતાના તારણો નોંધી શકે છે. જોકે આ નિયમનમાં કસૂરવાર કર્મચારીને નવી તક આપવાની કલ્પના કરવામાં આવી ન હતી, તેમ છતાં આ અદાલતે ઉક્ત નિયમનનું અર્થઘટન કરતી વખતે ઠરાવ્યું હતું કે:

ઉપરોક્ત ચર્ચાનું પરિણામ એ આવે છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને નિયમન ૭(૨) માં વણી લેવા જોઈએ. તેના પરિણામે, જ્યારે પણ શિસ્ત અધિકારી કોઈપણ આરોપની કલમ પર તપાસ સત્તાધિકારી સાથે અસંમત થાય, ત્યારે તેવા આરોપ પર પોતાના તારણો નોંધતા પહેલાં, તેણે આવી અસંમતિ માટેના પોતાના કામચલાઉ કારણો નોંધવા જોઈએ અને શિસ્ત અધિકારી પોતાના તારણો નોંધે તે પહેલાં કસૂરવાર અધિકારીને રજૂઆત કરવાની તક આપવી જોઈએ. તપાસ અધિકારીના તારણો ધરાવતો અહેવાલ મોકલવો પડશે અને કસૂરવાર અધિકારી પાસે તપાસ અધિકારીના સાનુકૂળ નિષ્કર્ષને સ્વીકારવા માટે શિસ્ત અધિકારીને મનાવવાની તક હશે. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો, જેવું કે અમે અગાઉ અવલોકન કર્યું છે, તે મુજબ જે સત્તાધિકારીએ અંતિમ નિર્ણય લેવાનો હોય અને સજા લાદવાની સત્તા ધરાવતા હોય, તેમણે ગેરવર્તણૂકના આરોપી અધિકારી વિરુદ્ધ ઘડવામાં આવેલા આરોપો પર શિસ્ત અધિકારી પોતાના તારણો નોંધે તે પહેલાં રજૂઆત દાખલ કરવાની તક આપવી જરૂરી છે.

આ જ સમાન અભિપ્રાય આ અદાલત દ્વારા 'યોગીનાથ ડી. બાગડે વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૯૮] ૭ એસ.સી.સી. ૭૩૯' ના કેસમાં પણ વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેના ફકરા ૩૧ માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે:

"ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, કસૂરવાર કર્મચારીને માત્ર તેની સામેના આરોપો અંગે તપાસ અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસની કાર્યવાહી દરમિયાન જ નહીં, પરંતુ તે તબક્કે પણ સુનાવણીનો અધિકાર છે જ્યારે તે તારણો પર શિસ્ત અધિકારી દ્વારા વિચાર કરવામાં આવે અને બાદમાં, એટલે કે, શિસ્ત અધિકારી એવો કામચલાઉ અભિપ્રાય બનાવે કે તે તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સાથે સહમત નથી. જો તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણો કસૂરવારની તરફેણમાં હોય અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હોય કે આરોપો સાબિત થયા નથી, તો તે તારણો ઉલટાવતા પહેલા કસૂરવાર કર્મચારીને સુનાવણીની તક આપવી વધુ જરૂરી છે. અભિપ્રાયની રચના કામચલાઉ હોવી જોઈએ અને અંતિમ નહીં. આ એ તબક્કો છે જેમાં કસૂરવાર કર્મચારીને તે કારણોની જાણ કર્યા પછી સુનાવણીની તક આપવી જોઈએ જેના આધારે શિસ્ત અધિકારીએ તપાસ અધિકારીના તારણો સાથે અસંમત થવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે. આ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૧૧(૨) ની જરૂરિયાતને અનુરૂપ છે કારણ કે તે પ્રાવધાન કરે છે કે કોઈ વ્યક્તિને એવી તપાસ સિવાય બરતરફ કરી શકાય નહીં, સેવામાંથી દૂર કરી શકાય નહીં અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો કરી શકાય નહીં, જેમાં તેને તેની સામેના આરોપો વિશે જાણ કરવામાં આવી હોય અને તે આરોપોના સંદર્ભમાં સુનાવણીની વ્યાજબી તક આપવામાં આવી હોય. જ્યાં સુધી આ બાબતે અંતિમ નિર્ણય લેવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તપાસ પડતર ગણાશે. શિસ્ત અધિકારીને માત્ર તારણો સુપરત કરવાથી તપાસની કાર્યવાહી પૂરી થઈ જતી નથી. તપાસની કાર્યવાહી ત્યારે જ સમાપ્ત થશે જ્યારે તારણો પર

શિસ્ત અધિકારી દ્વારા વિચાર કરવામાં આવે અને આરોપો કાં તો સાબિત ન થયેલા ગણાય અથવા સાબિત થયેલા માલૂમ પડે અને તે કિસ્સામાં કસૂરવાર પર સજા લાદવામાં આવે. તેમ હોવાથી, "સાંભળવામાં આવવાનો અધિકાર" કસૂરવારને અંતિમ તબક્કા સુધી ઉપલબ્ધ રહેશે. કર્મચારીનો આ અધિકાર સંવિધાનિક અધિકાર હોવાથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ બનાવેલા નિયમો સહિત કોઈપણ કાયદાકીય ઘડતર અથવા સેવાના નિયમો દ્વારા તેને છીનવી શકાય નહીં."

આ નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, અપીલકર્તાઓના વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે તપાસ અધિકારી પાસેથી અહેવાલ મળ્યા પછી, શિસ્ત અધિકારીએ અપીલકર્તાઓને તેમના કામચલાઉ નિષ્કર્ષ સાથેની નોટિસ આપવી જોઈતી હતી અને તપાસ અધિકારીના અહેવાલને શિસ્ત અધિકારી દ્વારા ઉલટાવવામાં આવે તે પહેલાં કસૂરવારને તક આપવી જોઈતી હતી. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આવો નિર્ણય લેવામાં આવે તે પહેલાં શિસ્ત અધિકારી દ્વારા અપીલકર્તાઓને સાંભળવા જોઈતા હતા. ભલે નિયમમાં પોતે એવો ઉદ્દેશ નથી કે તપાસ અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે અસંમત થવાનો અંતિમ નિર્ણય શિસ્ત અધિકારી લે તે પહેલાં કસૂરવાર અપીલકર્તાઓને તક આપવામાં આવે, તેમ છતાં આવી જોગવાઈ નિયમમાં વણી શકાય છે; પરંતુ તેમ છતાં, અપીલકર્તાઓ એવું ન કહી શકે કે શિસ્ત અધિકારી દ્વારા વ્યક્તિગત સુનાવણી થવી જ જોઈએ. પ્રસ્તુત કેસમાં, અપીલકર્તાઓને શિસ્ત અધિકારીના કામચલાઉ નિર્ણયની નકલ આપવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તાઓએ વિગતવાર ખુલાસો રજૂ કર્યો હતો. અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કુદરતી ન્યાયના

સિદ્ધાંતોનું પૂર્ણપણે પાલન કરવામાં આવ્યું છે અને અમને ઉક્ત નિર્ણયમાં નિયમોનું કોઈ ઉલ્લંઘન કે ખામી જણાતી નથી.

વકીલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે કામચલાઉ નિર્ણય પરથી એવું કહી શકાય કે શિસ્ત અધિકારીએ આ બાબતે પહેલેથી જ અંતિમ નિર્ણય લઈ લીધો હતો અને તેમાં તમામ વિગતો આપી દેવામાં આવી હતી, તેથી અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવેલી તક માત્ર એક નિર્ણય કવાયત હતી. અમે આ દલીલ સ્વીકારવા તૈયાર નથી. એ વાત સાચી છે કે શિસ્ત અધિકારીએ તપાસ અધિકારીના અહેવાલ સાથે અસંમતિ માટેના પોતાના કારણો આપ્યા હતા અને અપીલકર્તાઓએ તેમનો પૂર્ણ ખુલાસો રજૂ કર્યો હતો; અને જો શિસ્ત અધિકારીએ અપીલકર્તાઓ પાસેથી ખુલાસો માંગતા પહેલા વિગતવાર કામચલાઉ નિર્ણય આપ્યો હોય, તો તેનાથી તેઓ અસરકારક રજૂઆત કરવા માટે સક્ષમ બન્યા હતા. આમ, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પૂર્ણપણે પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને એવું કહી શકાય નહીં કે આ બાબતે અપીલકર્તાઓનો પક્ષ સાંભળવામાં આવ્યો ન હતો.

છેલ્લે, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ પર લાદવામાં આવેલી સજા અપ્રમાણસર છે કારણ કે આ અપીલકર્તાઓએ કોઈ ગેરકાયદેસર અવેજ મેળવ્યો હોય તે સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી. એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ નિર્દોષ છે અને તેમના પર બરતરફી જેવી સખત સજા લાદવી જોઈએ નહીં. જાહેર જીવનમાં વ્યાપ્ત ભ્રષ્ટાચારની વર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતા, વડી અદાલતે કસૂરવાર અધિકારીઓ પર બરતરફીની સજા લાદીને યોગ્ય જ કર્યું છે. પરિણામે, અમે વડી અદાલત દ્વારા

લેવામાં આવેલા તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા તૈયાર નથી કારણ કે વડી અદાલતે અપીલકર્તાઓ પર આવી સજા લાદતા પહેલા તમામ પાસાઓ પર વિચાર કર્યો હતો. તદનુસાર અપીલો ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.